

Plan för studie-och yrkesvägledningen som hela skolans ansvar

Örebro kommuns grundskolor och anpassade grundskolor 2024 - 2027

PROGRAM

Uttrycker värdegrund och önskvärd utveckling av verksamheten.

POLICY

Uttrycker ett värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

STRATEGI

Konkretiserar ett program eller en policy och utgör en grund för Prioritering.

HANDLINGSPLAN

Beskriver konkreta mål och åtgärder.

RIKTLINJER

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande.

Innehåll

Inledning	4
Huvudmannaplan.....	4
Syfte med huvudmannaplanen.....	5
Mål	5
Om studie- och yrkesvägledning.....	5
Betydelse och effekter av studie- och yrkesvägledning	6
Definitioner av centrala begrepp	7
Valkompetens	7
Vid och snäv bemärkelse av studie- och yrkesvägledning	7
Hela skolans ansvar	7
Skolans lokala aktivitetsplan för studie- och yrkesvägledning	8
Rektorns roll och ansvarsfördelning	8
Huvudmannens roll.....	8
Uppföljning och utvärdering	9
Material på Pedagog Örebro och Skolverket.....	9
Referenser.....	10

Inledning

Dagens samhälle utvecklas och förändras i snabb takt och med det arbetsmarknadens villkor. Digitalisering, globalisering, demografi med åldrande befolkning, klimatförändringar och övrig teknikutveckling är exempel på faktorer som påverkar förutsättningarna på arbetsmarknaden. Dessutom har händelser som till exempel COVID-19-pandemin, kriget i Ukraina och konjunktursvängningar i ekonomin påverkat förutsättningarna på arbetsmarknaden, globalt och lokalt.

Detta gör att utbildning och kompetensförsörjning idag och i framtiden blir alltmer central i samhället. Studie och yrkesvägledningen lyfts i många sammanhang fram som en viktig faktor i att möta utmaningen med kompetensförsörjning. Enligt Svenskt Näringsliv¹ så ger studie och yrkesvägledning som tar sin utgångspunkt i både elevernas intressen och läget på arbetsmarknaden eleverna bättre förutsättningar i livet. Valmöjligheterna för eleverna är många - att kunna göra väl grundade val, och att klara omställningar och övergångar mellan studier och yrken, är avgörande ur både samhälls- och individperspektiv.

Studie- och yrkesvägledningen är betydelsefull i att ge grundskolans elever kunskaper och förmågor i att kunna navigera kring val av yrken och studier. Undersökningar har visat att god studie- och yrkesvägledning och de aktiviteter det utgörs av leder till ökad motivation att lära. Studie- och yrkesvägledning underlättar förståelsen och värdet i att lära sig skolämnen och att de senare kan tillämpas i yrkeslivet.²

En väl fungerande vägledning kan innebära:

- Att fler elever når behörighet till de nationella gymnasieprogrammen
- Att fler elever går ut gymnasieskolan med godkända betyg
- Minskad andel unga som i förlängningen varken arbetar eller studerar
- Ökad tillgång på arbetskraft med den kompetens som arbetsmarknaden efterfrågar

Huvudmannaplan

Denna huvudmannaplan för studie- och yrkesvägledning vänder sig till alla kommunala grundskolor och anpassade grundskolor. Den ger riktning i arbetet att skapa en likvärdig studie- och yrkesvägledning utifrån elevernas behov. Huvudmannaplanens innehåll och utformning är ett resultat av kartläggning av styrdokument och forskning samt genom omvärldsbevakning. Inspiration har också hämtats från kompetensutvecklingsinsatsen #VägledKompetens som var ett ESF-finansierat projekt, riktat till personal som arbetar med vägledningsfrågor.

Huvudmannaplanen är tänkt att utgöra stöd i hur studie- och yrkesvägledningen kan planeras och organiseras för *alla 1–9 skolor i Örebro kommun*. Planen riktar sig främst till rektorer, studie- och yrkesvägledare, pedagoger och övrig personal i skolan, men också till medborgare inom Örebro kommun med intresse av arbetet inom området.

¹ Svenskt näringsliv, Kompetensförsörjning, Guide för bättre lokalt företagsklimat, 2023

² Skolverket, Investera i vägledning, 2021 (Översatt från engelska, 2022)

Syfte med huvudmannaplanen

- Huvudmannaplanens syfte är att ange riktning och fungera stöttande och inspirerande för utvecklingen av studie- och yrkesvägledningen i Örebro kommuns grundskolor och anpassade grundskolor.
- Skapa en likvärdig studie- och yrkesvägledning i kommunens grundskolor och anpassade grundskolor.

Mål

- Elevernas behov av studie och yrkesvägledning blir tillgodosett
- Eleverna får förutsättningar att göra väl underbyggda val av studier och yrkesinriktning, genom självkännedom och förvärvat valkompetens
- Skolornas studie och yrkesvägledning är likvärdig
- Norm- och könsstereotypa föreställningar om studie- och yrkesval utmanas och vidgas
- Studie och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och systematiskt i ett 1–9 perspektiv
- Samverkan mellan skola, andra skolformer och arbetsliv ökar
- Huvudmannen har rutiner för planering, uppföljning och utvärdering kring studie- och yrkesvägledningen

Om studie- och yrkesvägledning

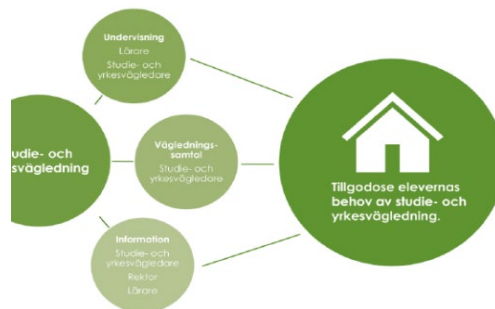
En definition av vägledning som är allmänt vedertagen i dag och som ofta citeras är den som formulerats av OECD³ (2004):

”I ett övergripande perspektiv kan vägledning ses som en pedagogisk aktivitet som med information, motivation, stöd och andra hjälpanande aktiviteter, och med utgångspunkt i såväl individens resurser som möjligheterna i omvärlden, har som mål att underlätta för individer och grupper i alla åldrar och vid olika tidpunkter i livet att välja utbildning, yrke eller karriär och att bidra till en bättre livsplanering.”

Utifrån dessa perspektiv kan alltså vägledningen innefattas av pedagogiska aktiviteter på både grupp och individnivå. Vägledningen bör utgå från individens och/eller gruppens behov, resurser, förutsättningar och ålder.

Aktiviteter och innehållet anpassas till barnens ålder och individuella behov och ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet, social eller kulturell bakgrund.

En grundprincip i de nationella styrdokumenterna är att studie- och yrkesvägledningen är en uppgift och angelägenhet för hela skolan. Studie- och yrkesvägledning är inte ensidigt kopplad till rollen studie- och yrkesvägledare, utan utförs av många olika professioner i skolan.

³ Organisation for Economic Co-operation and Development

I Allmänna råd, Arbete med studie- och yrkesvägledning⁴ sammanfattas elevens behov av studie- och yrkesvägledning som att eleven, utifrån sina förutsättningar, ska:

- bli medveten om sig själv (Självkännedom)
- bli medveten om olika valalternativ, utbildningar och yrken (Arbetsliv och utbildning)
- bli medveten om relationen mellan sig själv och valalternativen (Motverka begränsningar)
- lära sig att fatta beslut och att lära sig att genomföra dem (Valkompetens)

Figur 1 Skolverkets beskrivning hur skolan tillgodoser elevernas behov av studie- och yrkesvägledning

Elever med misstänkt eller konstaterad funktionsnedsättning till exempel neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, intellektuell funktionsnedsättning eller psykisk ohälsa, riktas särskild uppmärksamhet för att erbjudas fullgod studie och yrkesvägledning. (Lgr 22). Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter ska utbildnings- och yrkesrelaterad information och vägledning göras tillgänglig och åtkomlig för alla elever.⁵

Betydelse och effekter av studie- och yrkesvägledning

Genom tidig och kontinuerlig studie- och yrkesvägledning i undervisningen, från tidig ålder och genom hela grundskolan, stärks elevernas valkompetens - deras förmåga att välja och att fatta beslut.

En mängd svenska rapporter och utredningar visar också på effekterna av en utvecklad studie- och yrkesvägledning som en viktig faktor när det gäller att minska risken för avhopp, studieavbrott, felval, könsstereotypa yrkesval samt att motverka segregation.⁶

En väl riktad och fungerande studie- och yrkesvägledning har en kompensatorisk effekt och bidrar med att elever oavsett bakgrund, skall kunna göra väl avvägda val av utbildning- och yrkesval. Sannolikheten att elever slutför sin utbildning ökar.⁷

Utredningar visar att studie- och yrkesvägledningen är viktig när det kommer till kompetensförsörjning och möjligheten där en balans mellan individens och samhällets behov uppnås och chanserna för individen att nå egenförsörjning ökar.

Dansk Clearinghouse har för Utbildningsforskning i Danmark gjort en forskningsöversikt av vägledningens effekter. 39 studier från olika länder har sammanställts och analyserats och kunnat visa på att vägledningen bland annat ger effekt i form av stärkt valkompetens hos elever, vilket i sin tur ökar chanserna för eleverna att etablera sig på arbetsmarknaden samt att arbetsmarknaden når rätt kompetens.⁸ Så även ur ett internationellt perspektiv går att se flera positiva effekter av vägledning.

⁴ Allmänna råd, Arbete med studie- och yrkesvägledning, sid 12

⁵ <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

⁶ Skolverket (2019). Slutredovisning av uppdrag att genomföra fortbildningsinsatser för att förbättra kvaliteten inom studie- och yrkesvägledningen.

⁷ Effekter av vägledning, rapport från Lärarnas riksförbund, 2013

⁸ Dansk Clearinghouse, för utbildningsforskning, 2011

Definitioner av centrala begrepp

Valkompetens

För att hantera valsituationer behöver eleven utveckla ett antal kompetenser som visar på strukturerade sätt att samla, analysera, sätta samman och organisera sig själv och utbildnings- och yrkesinformation samt ha färdigheter att kunna fatta och genomföra beslut och hantera övergångar och växlingar i livet.⁹ Med andra ord ska eleven ges möjlighet att utveckla en så kallad valkompetens.

Figur 2 Skolverkets definition av valkompetens

Vid och snäv bemärkelse av studie- och yrkesvägledning

Vägledning i vid bemärkelse är all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Det handlar till exempel om praktiska arbetslivserfarenheter (till exempel prao), undervisning som rör arbetslivet, utbyten med näringslivet, studiebesök, utbildningsinformation och aktiviteter för att utveckla elevens självkänedom.

Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Här ges den enskilde eleven möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika framtidsvägar.¹⁰

Hela skolans ansvar

Studie- och yrkesvägledningen i Örebro kommuns grund- och anpassade grundskolor, är enligt skollagen *hela skolans ansvar* och ska löpa som en röd tråd genom elevens skolgång.

Aktiviteter som utförs i skolan, planerade och genomförda av lärare och annan personal, kan beroende av dess karaktär ses som vägledning, och behöver inte nödvändigtvis utföras av studie- och yrkesvägledare.

Studie- och yrkesvägledningen ska ske inom ramen för de olika kursplanerna och utgöras av inslag som stärker barnens kunskaper och insikter kring yrken, deras egna förmågor, och möjliga framtida studie- och yrkesval.

Skolans arbete med studie- och yrkesvägledning skall utgöra del av skolans årliga kvalitetsplan.

Grundskolorna och de anpassade grundskolorna i Örebro kommun genomför idag insatser, aktiviteter och undervisning som faller inom området för studie och yrkesvägledning.

⁹ Sultana, R G, (2010) Learning career management skills in Europe.

¹⁰ Skolverket (2013) Allmänna råd – Arbetet med studie- och yrkesvägledning

Skolans lokala aktivitetsplan för studie- och yrkesvägledning

Elevernas behov tillgodoses genom aktiviteter, undervisning, vägledningssamtal och informationsinsatser. Detta kommer till uttryck i skolans lokala aktivitetsplan.

I den ska skolan beskriva de insatser som planeras under året. För att se hur aktiviteterna möter hela bredden i studie- och yrkesvägledningssuppgifterna kan aktiviteterna markeras mot vilket eller vilka av elevens behov aktiviteten möter. *Se exempel på aktiviteter nedan.*

	Elevens behov av studie- och yrkesvägledning. Se figur 2 på s 7.			
Aktiviteter	Bli medveten om sig själv (Självkännedom)	Bli medveten om olika valalternativ, såsom olika utbildningar och yrken (Arbetsliv och utbildningar)	Bli medveten om relationen mellan sig själv och valalternativen (Motverka begränsningar)	Lära sig att fatta beslut och lära sig att genomföra dem (Valkompetens)
Åke 3 "Yrkespromenad i närmiljön"	X	X	X	
Arbetsmarknadskunskap, åke 8	X	X	X	

Rektorns roll och ansvarsfördelning

Skolans rektor ansvarar för att den lokala aktivitetsplanen upprättas, tillämpas, utvärderas och vid behov uppdateras. Förslagsvis har en pedagog utsetts av rektor till att utgöra en samordnande funktion på den lokala enheten, kring aktivitetsplanen och dess innehåll genom stöd av grundskolans anställda studie- och yrkesvägledare.

Huvudmannens roll

Huvudmannen ska tillsammans med rektor se till att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som krävs för att stötta övrig personal i arbetet med studie- och yrkesvägledning. Vidare skall stöd och inspiration i att utforma de lokala aktivitetsplanerna kunna erbjudas till skolenheterna. Huvudmannen skall dessutom utgöra ett stöd i att systematisera och säkerställa kontinuitet och kvalitet i det löpande arbetet.

Resurser och ekonomi

En samordnade central heltidstjänst är sedan i maj 2023 tillsatt, som ska ha som funktion att verka för utveckling och samordning av skolornas arbete kring studie- och yrkesvägledning. Från och med höstterminen 2024 utökas sju deltidstjänster till heltidstjänster, vilket leder till att samtliga tjänster som studie- och yrkesvägledare inom Örebro kommuns 7–9-skolor blir heltidstjänster. För att nå 1,0 studie- och yrkesvägledare per 7–9-skola har behovet varit att utöka med 3,3 årsarbetare. Medel har tilldelats skolorna för att nå 1,0 årsarbetande studie- och yrkesvägledare. Finansiering har dels skett via tilldelad anslagsökning på 1,2 mkr från Programnämnd barn och utbildning (Bou 605/2022), dels via medel från statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling. Skolenheter med en sedan tidigare heltidsanställd studie- och yrkesvägledare har kompenserats ekonomiskt utifrån snitttilldelning.

Uppföljning och utvärdering

Studie- och yrkesvägledningen ska vara en naturlig del av det systematiska kvalitetsarbetet och ingå i den årliga kvalitetsplanen vid respektive skola. Sammanställningen av aktiviteterna utgör också del av Handlingsplan för likvärdig skola 2022–2027 och återspeglar därigenom kontinuerligt till förskole- och grundskoleförvaltningens ledningsgrupp samt till Grundskolenämnden.

Den lokala aktivitetsplanen ska årligen följas upp, utvärderas och vid behov revideras. Huvudmannaplanen revideras utifrån löpande uppföljning och utvärdering.

Material på Pedagog Örebro och Skolverket

På Pedagog Örebro delar och sprider studie- och yrkesvägledare och lärare material och lär av varandra, till exempel via [SYV-bloggen](#)¹¹.

På [Skolverkets lärportal](#)¹² finns material för att inspireras och att komma i gång med det fortsatta arbetet kring studie- och yrkesvägledning.

¹¹ SYV-bloggen: <https://pedagog.orebro.se/pedagogorebro/bloggar/syvblogger/4.5f5774e617c0c65943c1af21.html> [2023-09-06]

¹² Skolverkets lärportal: <https://larportalen.skolverket.se/moduler/M931> [2023-09-06]

Referenser

- Dansk Clearinghouse, för utbildningsforskning, Gerd Christensen & Michael Søgaard Larsen, Aarhus Universitet, Köpenhamn, 2011
- Effekter av vägledning, rapport från Lärarnas riksförbund, 2013
- FN:s konvention om barnets rättigheter, UNICEF Sverige, avsnitt 28, <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>
- OECD, Career Guidance and Public Policy Bridging the gap. 2004. <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/34050171.pdf>
- Skolinspektionen, Grundskolor i kommuner med låg utbildningsnivå, 2023
- Skollagen (2010:800)
- Skolverket. Allmänna råd, Arbete med studie- och yrkesvägledning. Stockholm: Skolverket, 2013
- Skolverket: Investera i studie- och yrkesvägledning, 2022
- Skolverket: Kvalitetsutveckling inom studie- och yrkesvägledningen 36 lärande exempel berättar, 2009
- SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle
- SOU 2019:4 Vägledningens utveckling och nuläge
- Svenskt näringsliv, Kompetensförsörjning, Guide för bättre lokalt företagsklimat, 2023